

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย

วรรณคดี

และ

วรรณกรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ผศ. ดร.ณัฐา คำชู
นายทัศนพล อัครภัย

ศศ.บ. (ภาษาไทย) เกียรตินิยม, ศศ.ม. (ภาษาไทย), อ.ด. (ภาษาไทย)
ศศ.บ. (ภาษาไทย)

ผู้ตรวจ

รศ.ประคอง เจริญจิตรกรรม
รศ.จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ
รศ.ลักษณ์ โตวิวัฒน์

อ.บ. (ภาษาไทย), อ.ม. (ภาษาไทย)
ค.บ. (ภาษาไทย) เกียรตินิยม, ค.ม. (ภาษาไทย), ศศ.ม. (จารึกภาษาไทย)
อ.บ. (ภาษาไทย), อ.ม. (ภาษาไทย)

บรรณาธิการ

รศ. ดร.อภิลักษณ์ เกษมผลกุล กศ.บ. (ภาษาไทย), อ.ม. (ภาษาไทย), อ.ด. (ภาษาไทย)

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :
๖๕/๑๐๕ หมู่ ๑ ซ.พระแม่กวนอิม ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐ ๒๕๕๔ ๕๕๕๕, ๐ ๒๕๕๔ ๕๕๕๓, ๐ ๒๕๖๑ ๔๕๕๐-๒
โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๕๓, ๐ ๒๕๕๒ ๒๓๑๓

ฝ่ายวิชาการ :
๘๗/๑๒๒ ถ.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๔ ๔๕๕๕-๒๐, ๐ ๒๕๕๓ ๘๖๖๘-๕ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๒๕๕๓

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๔
พิมพ์ครั้งที่ ๑
จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
ISBN 978-616-07-2872-5
ราคา ๗๒ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **วรรณคดีและวรรณกรรม ๕** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เรียบเรียงขึ้นตามมาตรฐานการเรียนรู้ **ตัวชี้วัดระหว่างทาง** และ **ตัวชี้วัดปลายทาง** ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเรียนเล่มนี้ปรับปรุงเนื้อหา สอดแทรกความรู้เสริมให้ทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) เพื่อให้ผู้เรียนมีวิจารณญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมิน การตัดสินใจ และการสร้างสรรค์ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวรรณคดีและวรรณกรรม ด้วยการบูรณาการโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้มองเห็นสภาพแวดล้อมใกล้ตัว ปัญหาของชุมชน สังคม หรือประเทศชาติ และแนวทางการป้องกันแก้ไข ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาหรือใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นในโลกแห่งอนาคตได้ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อีกทั้งอำนวยความสะดวกต่อครูผู้สอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

แนะนำหนังสือเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **วรรณคดีและวรรณกรรม ๕** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เล่มนี้ มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

• กวีช้อก

คือ สิ่งที่กำหนดให้รู้ว่่านักเรียนควรรู้อะไรทำอะไรได้ และคุณลักษณะที่พึงเกิดขึ้นกับนักเรียนตามเป้าหมายของหลักสูตร

สาระที่ ๑ การอ่าน สาระที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรม

- ๑. มาตราฐาน ท.๑.๑ ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความเข้าใจเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน
- ๑. มาตราฐาน ท.๑.๒ เข้าใจและแสดงความคิดเห็นวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและจับประเด็นที่เป็นชีวิตจริง
- ๑. ตัวชี้วัดระหว่างบท-ตัวชี้วัดปลายบท
 - ท.๑.๑.๑/๑ สรุปเรื่องจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่อ่าน
 - ท.๑.๑.๑/๒ ระบุความรู้และข้อคิดจากการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง
 - ท.๑.๑.๑/๓ อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม
 - ท.๑.๑.๑/๔ อธิบายข้อคิดหรือบทเรียนที่ได้รับจากวรรณคดีและวรรณกรรม
 - ท.๑.๑.๑/๕ วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

• สาระสำคัญ

คือ ความคิดสำคัญซึ่งเป็นแนวในการผูกเรื่องหรือความคิดอื่น ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

◆ สาระสำคัญ ◆

นิทานเรื่องกระเช้าสีดา เป็นงานนิพนธ์ของพระราชนิพนธ์ (ตรี นาคประทีป) ที่มีเนื้อหาสนุกสนาน สดแทรกด้านความรู้เกี่ยวกับนิทานเรื่องนี้ให้ข้อคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังตระหนักถึงการเชื่อฟังคำสอนของผู้ใหญ่ ความเป็นผู้มีใจเมตตา และมีความซื่อสัตย์สุจริต

• กิจกรรมชวนคิด

คือ คำถามกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น โดยใช้ภาพและคำถามปลายเปิดเพื่อให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ และหาคำตอบด้วยตัวเอง

• สาร:การเรียนรูู้

คือ ขอบข่ายเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะได้เรียนในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ

◆ สาร:การเรียนรูู้ ◆

๑. บทนำเรื่อง
๒. ประวัติผู้แต่ง
๓. ลักษณะคำประพันธ์
๔. เรื่องย่อ
๕. เนื้อหา
๖. คุณค่าของนิทานเรื่องกระเช้าสีดา

• รอบรู้วรรณคดีไทย

คือ การสอดแทรกความรู้ มุมมอง แนวคิดที่ทันสมัยในประเด็นต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหา ซึ่งนักเรียนและครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักเรียน

• การนำเสนอเนื้อหา

คือ การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบอินโฟกราฟิก (Infographic) ในส่วนของเนื้อหาที่ยากหรือมีปริมาณมาก เพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่าย

• สรุปสาระสำคัญ

คือ การสรุปสาระสำคัญท้ายหน่วยการเรียนรู้แบบอินโฟกราฟิก (Infographic) เพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย และสามารถใช้ QR Code เข้าถึงและรับชม Motion Graphic ได้

• กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเหมือนกับในชีวิตจริงอย่างมีระบบ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอน

• ชวนคิดพิชิตคำตอบ

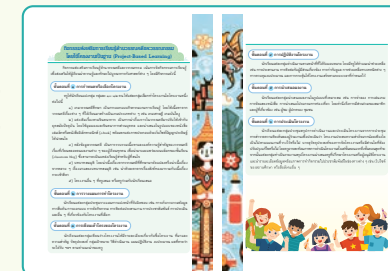
คือ คำถามที่ใช้ทดสอบความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ โดยการให้ตอบคำถามพัฒนาทักษะการคิดที่ช่วยส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

ชวนคิดพิชิตคำตอบ

- ๑. นักเรียนคิดว่า คนที่มีปัญหาคิดอย่างไรที่ไม่ถูกต้อง จะส่งผลเสียอย่างไร
- ๒. ให้นักเรียนอธิบายลักษณะของอาชีพที่สุจริตว่าเป็นอย่างไร
- ๓. หากนักเรียนเป็นผู้นำในสภาวรรณคดีจะอย่างไร จะส่งผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างไร
- ๔. หากมีผู้ไม่ซื่อสัตย์หรือทุจริตเป็นประจํา นักเรียนจะมีวิธีแก้ปัญหานี้อย่างไร
- ๕. นักเรียนคิดว่า การฟังพาดตนเองมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร

• กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวรรณคดีและวรรณกรรม โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)

คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้มาทำเป็นโครงงาน โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม ๖ ขั้นตอน

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

<https://eqrcn.de/a/O1qUM0>

สารบัญ

บทนำ

มองโลกผ่านวรรณคดีและวรรณกรรม

• ความหมายของวรรณคดีและวรรณกรรม	๒
• ประเภทของวรรณคดีและวรรณกรรม	๓
• คุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม	๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอนกำเนิดพระสังข์

• บทนำเรื่อง	๑๑
• ประวัติผู้แต่ง	๑๓
• ลักษณะคำประพันธ์	๑๔
• เรื่องย่อ	๑๖
• เนื้อหา	๑๗
• คุณค่าของบทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอนกำเนิดพระสังข์	๒๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

นิทานเรื่องกระเช้าสีดา

• บทนำเรื่อง	๓๗
• ประวัติผู้แต่ง	๓๗
• ลักษณะคำประพันธ์	๓๘
• เรื่องย่อ	๓๙
• เนื้อหา	๔๐
• คุณค่าของนิทานเรื่องกระเช้าสีดา	๔๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

โคลงโลกนิติ

• บทนำเรื่อง	๕๓
• ประวัติผู้แต่ง	๕๕
• ลักษณะคำประพันธ์	๕๖
• เรื่องย่อ	๕๗
• เนื้อหา	๕๗
• คุณค่าของโคลงโลกนิติ	๖๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

บทร้อยกรองสุภาพจิต

• บทร้อยกรองสุภาพจิต ตอนเป็นที่พึงแห่งตน	๗๔
• บทร้อยกรองสุภาพจิต ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ	๗๖
• คุณค่าของบทร้อยกรองสุภาพจิต	๘๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

ราชาธิราช ตอนกำเนิดมะกะโท

• บทนำเรื่อง	๙๐
• ประวัติผู้แต่ง	๙๒
• ลักษณะคำประพันธ์	๙๓
• เรื่องย่อ	๙๓
• เนื้อหา	๙๔
• คุณค่าของราชาธิราช ตอนกำเนิดมะกะโท	๑๐๐

หน่วยการเรียนรู้ที่

๖

นิทาน

๑๐๙

- ความหมายและลักษณะของนิทาน ๑๑๐
- ประโยชน์ของนิทาน ๑๑๑
- นิทานชาดก เรื่องพญาแขกเต้าผู้สันโดษ ๑๑๑
- นิทานพื้นบ้าน ๑๒๑

บทอาขยาน

๑๓๗

บรรณานุกรม

๑๔๐

บทนำ

มองโลกผ่านวรรณคดี และวรรณกรรม

สาระที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรม

❖ **มาตรฐาน ท ๕.๑** เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทย
อย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

❖ **ตัวชี้วัดระหว่างทาง**

ท ๕.๑ ป.๕/๓ อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม

❖ **สาระการเรียนรู้**

- ๑ ความหมายของวรรณคดีและวรรณกรรม
- ๒ ประเภทของวรรณคดีและวรรณกรรม
- ๓ คุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม

❖ **สาระสำคัญ**

วรรณคดีและวรรณกรรม เป็นงานเขียนที่สร้างสรรค์ด้วยองค์ประกอบของภาษา เพื่อแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก จินตนาการ และประสบการณ์ของกวี แบ่งได้หลายประเภท คือ แบ่งตามลักษณะการถ่ายทอด แบ่งตามรูปแบบการประพันธ์ และแบ่งตามลักษณะของเนื้อหา การศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรม จึงมีคุณค่าต่อผู้อ่าน ทั้งด้านเนื้อหา ด้านสังคม และด้านวรรณศิลป์

วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของไทยที่สร้างสรรค์จากองค์ประกอบของภาษาผสมผสานกับความคิดและจินตนาการของกวี การศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรมจะทำให้เข้าใจความคิดของมนุษย์และสังคมผ่านภาษา นอกจากนี้วรรณคดีและวรรณกรรมยังเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นความเจริญด้านภาษาและวัฒนธรรมอีกด้วย

ความหมายของวรรณคดีและวรรณกรรม

วรรณคดี คือ งานเขียนที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี มีคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหาและกลวิธีการประพันธ์ (рінฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๖๖, น. ๕)

วรรณกรรม คือ งานเขียนทั่วไปที่เขียนขึ้นเพื่อแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก หรือสื่อความเข้าใจและอธิบายสิ่งต่าง ๆ จึงอาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า วรรณกรรม คือ งานเขียนทุกชนิด รวมทั้งวรรณคดีด้วย (рінฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๖๖, น. ๔)

จากความหมายข้างต้น คำว่า **วรรณคดี** และ **วรรณกรรม** มีลักษณะร่วมกันคือเป็นงานเขียนที่สร้างสรรค์ด้วยองค์ประกอบของภาษา เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก จินตนาการ และประสบการณ์ของกวี แต่คำว่า **วรรณคดี** จะแตกต่างกับคำว่า **วรรณกรรม** คือ วรรณคดีมักใช้เรียกงานเขียนที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี มีวรรณศิลป์ และงานเขียนที่เก่าแก่ของไทย เช่น **ลิลิตพระลอ** **เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน**

ลิลิตพระลอ

หมายเหตุ. จาก “หนังสืออ่านกวีนิพนธ์ เรื่อง ลิลิตพระลอ” โดย กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓ สงวนลิขสิทธิ์ ๒๕๒๓ โดยองค์การค้าของคุรุสภา.

เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน

หมายเหตุ. จาก “เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน” โดย กรมศิลปากร, ๒๕๔๔ สงวนลิขสิทธิ์ ๒๕๔๔ โดย ศิลปบรรณาการ.

ประเภทของวรรณคดีและวรรณกรรม

ประเภทของวรรณคดีและวรรณกรรม แบ่งออกได้หลายลักษณะตามแนวทางต่อไปนี้

๑ แบ่งตามลักษณะการถ่ายทอด มี ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑.๑ **ประเภทมุขปาฐะ** คือ เรื่องราวที่ได้รับการถ่ายทอดโดยการเล่าหรือการบอกต่อ ๆ กันมา และไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น นิทานพื้นบ้าน ตำนาน ปรีศนาคำทาย

๑.๒ **ประเภทลายลักษณ์** หมายถึง เรื่องราวที่ถ่ายทอดโดยการเขียน การจาร จารึก หรือการพิมพ์ลงบนวัสดุต่าง ๆ เช่น ศิลปจารึก ใบลาน จดหมายเหตุ

๒ แบ่งตามรูปแบบการประพันธ์ มี ๒ รูปแบบ ดังนี้

๒.๑ **ประเภทร้อยกรอง** คือ งานเขียนที่เรียงร้อยอย่างเป็นระเบียบตามข้อบังคับของฉันทลักษณ์ชนิดต่าง ๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย

๒.๒ **ประเภทร้อยแก้ว** หมายถึง งานเขียนที่ไม่บังคับฉันทลักษณ์ เช่น ความเรียง นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย

๓ แบ่งตามลักษณะของเนื้อหา มี ๒ รูปแบบ ดังนี้

๓.๑ **ประเภทบันเทิงคดี** คือ งานเขียนที่แต่งขึ้นโดยมุ่งให้ความสนุกสนานแก่ผู้อ่าน อาจเป็นเรื่องสมมุติหรืออาศัยเค้าเรื่องจริงมาแต่งขึ้นใหม่ก็ได้

๓.๒ **ประเภทสารคดี** คือ งานเขียนที่เรียบเรียงขึ้นจากความจริง ไม่ใช่จากจินตนาการ มุ่งให้ความรู้มากกว่าความสนุกสนาน

คุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม

วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นงานเขียนที่สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่านด้วยศิลปะของการใช้ภาษา อันก่อให้เกิดความรู้สึกและจินตนาการคล้อยตามกวี การศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรมจึงมีคุณค่าต่อผู้อ่าน ดังนี้

๑ ด้านเนื้อหา

คือ การพิจารณาเนื้อเรื่องของวรรณคดีหรือวรรณกรรม ในด้านองค์ประกอบ เช่น ตัวละคร แนวคิดหรือข้อคิด คติธรรม แนวทางในการดำเนินชีวิต ความรู้ที่จะช่วยเสริมสร้างสติปัญญาแก่ผู้อ่านและผู้ฟัง รวมทั้งอารมณ์หรือความรู้สึกที่สะท้อนจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมผ่านเนื้อเรื่อง ตัวละคร จากหรือบรรยากาศ ดังจะอธิบายต่อไปนี้

๑.๑ แนวคิด คือ สาระสำคัญของเรื่อง ความคิดหลักของเรื่อง หรือข้อคิดที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้

ตัวอย่าง

แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด

มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ก็ไม่คิดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน
(สุนทรภู่, ๒๕๔๔, น. ๓๐๙)

บทประพันธ์นี้คัดจากวรรณคดีเรื่อง พระอภัยมณี ของสุนทรภู่ มีเนื้อหาที่ให้ข้อคิดเรื่อง อย่าไว้ใจใครง่าย ๆ เพราะจิตใจของคนเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เหมือนกับเถาวัลย์ที่คดเคี้ยว

๑.๒ ตัวละคร คือ บุคคลที่ผู้แต่งสมมุติขึ้นเพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่อง ถือเป็นผู้ที่มีบทบาททำให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง (สายวรุณ สุนทโรทก, ๒๕๖๔, น. ๔๔) การพิจารณาตัวละคร ควรพิจารณาจากลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมของตัวละครว่าเป็นอย่างไร

ตัวอย่าง

เจ้าร่างน้อยนอนหนึ่งบนเตียงต่ำ
คิ้วคางบางนอนอ่อนละไม
ผมเปลือยเลื้อยประลงจนป่า
ที่นอนน้อยน่านอนอ่อนดี
กระจกแจ่มจัดใส่คั่นฉ่องน้อย
จากบังจัดตั้งไว้ข้างเตียง
ห้องแคบอุดส่าห์แอบไม่แออัด
ทั้งกระโถนขันน้ำแลจอกลอย

คมขางามชะแล่มแจ่มใส
รอยไรเรียบรับระดับดี
งอนปลายเกศาตูมศรี
มีหมอนข้างคู่ประคองเคียง
ไม้สอยช่นางามเกลี้ยง
อัมจันทร์ตั้งเรียงในห้องน้อย
รู้จักจัดเครื่องเรือนไว้ใช้สอย
ดูน้อยน้อยงามรับกับรูปคน

(กรมศิลปากร, ๒๕๐๖, น. ๓๗๐-๓๗๑)

บทประพันธ์นี้คัดจากวรรณคดีเรื่อง เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน การพรรณนาห้องนอนของนางแก้วกิริยาทำให้เห็นรูปร่างและลักษณะนิสัยของนางแก้วกิริยาว่าเป็นผู้หญิงร่างเล็ก มีผิวสองสี สวย มีคิ้วขนาดเล็ก คางงอน ไรผมเป็นระเบียบ ผมยาวประป่า ปลายผมงอน เป็นผู้หญิงที่เจียมเนื้อเจียมตัว เนื่องจากว่านางแก้วกิริยาเป็นตัวประกันเงินกู้ของขุนช้าง นางเป็นแม่บ้านแม่เรือน เห็นได้จากการจัดวางสิ่งของเครื่องใช้ในห้องนอนไว้อย่างเป็นระเบียบ

๑.๓ ฉาก คือ สถานที่ที่บอกให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครกำลังแสดงบทบาทในชีวิตของเขาในสิ่งแวดล้อมอย่างไร (สายวรุณ สุนทโรทก, ๒๕๖๔, น. ๕๕) มักสัมพันธ์กับบรรยากาศ หรืออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร

ตัวอย่าง

ครั้นออกมานอกนคร
เหลียวหลังตั่งตาดูเวียงชัย
โอ้อเจ้าดวงยิหวาพี่
ใครจะปลอบโถมงามสามสุดา
สงสารน้ำคำที่พร่ำสั่ง
ครวญพลงกำสรดระทดกาย
จิ้งชักมานทองทั้งสี่ทิศ
ลมหวนอวลกลิ่นสุมาลี
แว่วเสียงสำเนียงบุหร่งร้อง
พระแยมเยี่ยมมานทองทศนา
เอนองค์ลงอิงพิงเขนย
รสรักร้อนรนพันกำลัง

พระทรงเดชตราสร้อยละห้อยให้
หฤทัยหวนหวนถึงกัลยา
ปานนี้จะคร่ำครวญหวนหา
แต่พอพาใจเศร้าบรรเทาคลาย
คิดถึงความหลังแล้วใจหาย
แล้วคิดอายพวกพลมนตรี
ดังจะปิดบังแสงสุริยศรี
เหมือนกลืนผ้ายาหยีซึ่งเปลี่ยนมา
ว่าเสียงสามนิ่มน้องเสนาหา
เห็นแต่ป่าพุ่มไม้ใบบัง
กรเกยกายพักรตร์ถวิลหวัง
ชลนัยน์ไหลหลังลงพรังพราย

(กรมศิลปากร, ๒๕๕๘, น. ๓๓๘-๓๓๙)

บทประพันธ์นี้คัดจากบทละครในเรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมิงกุหนิง กล่าวถึงอิเหนาที่เดินทางออกจากเมืองหมันหย้าเพื่อไปช่วยท้าวดาหารตามคำสั่งของท้าวกูเรปัน (บิดาของอิเหนา) ด้วยความจำใจ ทั้งที่อิเหนาไม่อยากจากนางจินตะหรานางมาหารศรี และมีนางสการะวาตี ทำให้อิเหนามองธรรมชาติแวดล้อมรอบตัวด้วยอารมณ์เศร้า โดยใช้ฉากสภาพแวดล้อมป่าไม้รอบตัว ดังที่กวีบรรยายไว้ว่า “เห็นแต่ป่าพุ่มไม้ใบบัง”

๑.๕ อารมณ์ คือ ความรู้สึกที่สะท้อนจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมผ่านเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉากหรือบรรยากาศ เช่น ดีใจ เสียใจ เศร้า ตื่นเต้น สนุกสนาน

ตัวอย่าง

เมียจะตายตามผัวกลัวผีหลอก จะโจนน้ำให้ตายไปตามกัน เมียจะเชือดคอตายเสียหลายครั้ง จะผูกคอกหาเชือกมาเตรียมไว้	กลัวหายใจไม่ออกเมื่ออาสัญ ก็กลัวจะเข้มข้นจะคาบไป แต่รอรังกลัวเจ็บไม่เชือดได้ เชือกก็ใหญ่กลัวจะรัดมัดต้นคอ
--	--

(กรมศิลปากร, ๒๕๔๔, น. ๒๐๘)

บทประพันธ์นี้คัดจากวรรณคดีเรื่อง เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนนางพิมเปลี่ยนชื่อวันทอง ขุนช้างลงว่าพลายแก้วตาย ในตอนนี้นางวันทองรำพึงรำพันด้วยความรักตัวกลัวตาย จึงทำให้เกิดอารมณ์ขัน

๒ ด้านสังคม คือ เนื้อหาของวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย เช่น วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี

ตัวอย่าง

เจ้าฝันว่าไฟพอนฟูกหมอนมาน อันซึ่งว่าครวญคร่ำรำไพไร ฝันว่าร้องไห้จะได้ชม ที่ร้อนโรคโศกแสงจะบางเบา	จะมีท่านผู้อื่นเอามาให้ จะเกลียดไกลคนชั่วที่มีวเมา ของรักตกตมจะคืนเข้า มิตรเก่าจะประคองวันทองน้อย
---	--

(กรมศิลปากร, ๒๕๔๔, น. ๓๒๐)

บทประพันธ์นี้คัดจากวรรณคดีเรื่อง เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง ได้นางแก้วกิริยา กล่าวถึงขุนแผนแก้ฝันให้นางวันทองว่า เจ้าฝันว่าไฟไหม้ฟูก หมอน และมาน หมายถึง จะมีผู้อื่นนำสิ่งของเหล่านี้มาให้ ไม่ต้องร้องไห้เป็นกังวลไป เจ้าฝันว่าร้องไห้จะได้พบกับคนรักเก่า และความทุกข์โศกที่มีจะบางเบาลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องความฝัน การแก้ฝันถือเป็นการแก้เคล็ดของคนโบราณ กล่าวคือ ให้นำเรื่องที่ฝันไปบอกกล่าวผู้ใหญ่ หรือผู้ที่เคารพนับถือ บุคคลเหล่านั้นจะช่วยแก้ฝันโดยกล่าวว่า ฝันร้ายจะกลายเป็นดี

๓ ด้านวรรณศิลป์ คือ ศิลปะการประพันธ์ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ผ่านองค์ประกอบของภาษา ทำให้เกิดความงาม ความไพเราะ ดังจะอธิบายต่อไปนี้

๓.๑ การเล่นเสียงสัมผัสใน คือ การใช้เสียงสัมผัสในวรรคเดียวกัน มีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ หรือสัมผัสอักษร

ตัวอย่าง

สัจเจียบเยียบเย็นเยือกอก พฤษาสู่สูงยู่ยาสลั่งลอย	น้ำค้างตกหยดเหาะลงเฝาะผอย ชุดช้อยขึ้นชุ่มชุ่มใบ
---	--

(กรมศิลปากร, ๒๕๓๐, น. ๙๙)

บทประพันธ์นี้คัดจากวรรณคดีเรื่อง นิราศเมืองแกลง มีการเล่นเสียงสัมผัสใน ดังนี้
วรรคที่ ๑ เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ง/ ได้แก่ (ส)ัจ-เจียบ เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ย/ ได้แก่ เยียบ-เย็น-ยะ-เยือก และเล่นเสียงสัมผัสสระ /เอีย/ ได้แก่ เจียบ-เยียบ

วรรคที่ ๒ เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ย/ ได้แก่ หยด-เหาะ เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /พ/ ได้แก่ เฝาะ-ผอย และเล่นเสียงสัมผัสสระ /เอะ/ ได้แก่ เหาะ-เฝาะ
วรรคที่ ๓ เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ช/ ได้แก่ (พ)ฤษ-ส(ล)ั่ง เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ย/ ได้แก่ ยู่-ยาส เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ล/ ได้แก่ (ส)ลั่ง-ลอย และเล่นเสียงสัมผัสสระ /อุ/ ได้แก่ สูง-ยู่

วรรคที่ ๔ เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ช/ ได้แก่ ชุด-ช้อย-ขึ้น-ชุ่ม-ช(ุ่ม) และเล่นเสียงสัมผัสสระ /อุ/ ได้แก่ ชุ่ม-(ช)ุ่ม

๓.๒ ศิลปะการใช้คำ คือ การเลือกสรรถ้อยคำเพื่อบ่งสื่อความหมายตามที่กวีต้องการ และแฝงไว้ด้วยอารมณ์และความรู้สึก (สมเกียรติ ธิรักษมณี, ๒๕๕๑, น. ๓๙) เช่น การซ้ำคำ การใช้คำที่ทำให้เกิดจินตภาพ

ตัวอย่าง

เว้นวิจารณ์ว่างเว้น เว้นที่ตามอันยัง เว้นเล่าลือขิตสัง- เว้นตั้งกล่าวผู้	สดับฟัง ไปรู้ เกตว่าง เว้นนา ปราชญ์ได้ฤา
---	---

(กรมศิลปากร, ๒๕๔๘, น. ๕๖)

บทประพันธ์นี้คัดจากวรรณคดีเรื่อง โคลงโลกนิติ กล่าวถึงผู้ที่ไม่พูด ไม่ฟัง ไม่ถาม ในสิ่งที่ตนไม่รู้ ไม่เขียน ผู้ที่กระทำเช่นนี้ไม่ใช่บัณฑิตปราชญ์ โดยเน้นย้ำสิ่งที่บัณฑิตปราชญ์ ไม่พึงกระทำด้วยการซ้ำคำว่า **เว้น** ในวรรคหน้าของทุกบาท รวมทั้งคำสร้อยด้วย

ตัวอย่าง

จนแจ่มแจ้งแสงตะวันเห็นพันธุ์ผัก
เหล่านั้วเพื่อนแลสล้างริมทางจร
ดูน่ารัก**บรรจงสังเกสร**
ก้ามกุ้งซ่อนเสียดสาหร่ายใต้คงคา
(กรมศิลปากร, ๒๕๓๐, น. ๑๕๕)

บทประพันธ์นี้คัดจากวรรณคดีเรื่อง นิราศภูเขาทอง กล่าวถึงรุ่งเช้าแลเห็นผักที่ชาวบ้านปลูกไว้ เห็นบัวเพื่อนที่ชูดอกสูงเด่นเป็นหมู่เป็นพวกสองข้างทาง และเห็นต้นก้ามกุ้งขึ้นอยู่กับสาหร่ายใต้น้ำ บทนี้ใช้คำที่ทำให้เกิดจินตภาพว่า **บรรจงสังเกสร** พรรณนาภาพเกสรของพืชผักที่ค่อย ๆ ส่งให้กันและกันอย่างประณีต

๓.๓ การใช้ความเปรียบ คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งเพื่อก่อให้เกิดความคิด ความรู้สึก จนก่อให้เกิดจินตภาพ

ตัวอย่าง

ดวงเอยดวงยิหว่า
นวลละอองผ่องพักตร์ผิวพรรณ
งามเนตรดั่งเนตรมฤคมาส
อรชรอ่อนแอ่นดั่งกินริน
งามอย่างนางฟ้ากระยาหงัน
ดั่งบุหลันทรงกลดหมดมลทิน
งามชนงวาวาดั่งวงศิลป์
งามล้ำทุกสิ่งพร้อมพร้อม
(กรมศิลปากร, ๒๕๔๖, น. ๘๒)

บทประพันธ์นี้คัดจากบทละครในเรื่อง อิเหนา ตอนที่อิเหนาชมโฉมนางบุษบา โดยใช้ความเปรียบว่า นางบุษบางามเหมือนกับนางฟ้า หน้าตาผิวพรรณงามเหมือนพระจันทร์ที่ทรงกลด ดวงตางามเหมือนตาของกวางทอง คิ้วงามเหมือนกับคันศร และลักษณะท่าทางของนางบุษบาที่เอวบางร่างน้อยเหมือนกับกินริน*

* กินริน เป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์เพศหญิง มีลักษณะกายท่อนบนเป็นมนุษย์ ท่อนล่างเป็นนก มีนิสัยชอบบินเร่ ร้องเพลงพ่อนรำ

สรุปสาระสำคัญ

สรุปสาระสำคัญ

<https://eqrco.de/a/MidgX3>

บทนำ

มองโลกผ่านวรรณคดีและวรรณกรรม

ความหมายของวรรณคดีและวรรณกรรม

วรรณคดี คือ งานเขียนที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี มีคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหา และกลวิธีการประพันธ์ (рінฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๖๖, น. ๕)

วรรณกรรม คือ งานเขียนทั่วไปที่เขียนขึ้นเพื่อแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก หรือสื่อความเข้าใจและอธิบายสิ่งต่าง ๆ (рінฤทัย สัจจพันธุ์, ๒๕๖๖, น. ๔)

ประเภทของวรรณคดีและวรรณกรรม

๑ แบ่งตามลักษณะการถ่ายทอด

- ประเภทมุขปาฐะ
- ประเภทลายลักษณ์

๒ แบ่งตามรูปแบบการประพันธ์

- ประเภทร้อยกรอง
- ประเภทร้อยแก้ว

๓ แบ่งตามลักษณะของเนื้อหา

- ประเภทบันเทิงคดี
- ประเภทสารคดี

คุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม

- **ด้านเนื้อหา** เช่น แนวคิด ตัวละคร ฉาก อารมณ์
- **ด้านสังคม** เช่น วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม
- **ด้านวรรณศิลป์** เช่น การเล่นเสียงสัมผัสใน ศิลปะการใช้คำ การใช้ความเปรียบ

หน่วยการเรียนรู้ที่
๑

บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอนกำเนิดพระสังข์

สาระที่ ๑ การอ่าน สาระที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรม

- **มาตรฐาน ท ๑.๑** ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน
- **มาตรฐาน ท ๕.๑** เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง
- **ตัวชี้วัดระหว่างทาง-ตัวชี้วัดปลายทาง**
 - ท ๕.๑ ป.๕/๑** สรุปเรื่องจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่อ่าน
 - ท ๕.๑ ป.๕/๒** ระบุความรู้และข้อคิดจากการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง
 - ท ๕.๑ ป.๕/๓** อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรม
 - ท ๑.๑ ป.๕/๑** อ่านออกเสียงบทร้อยแก้ว และบทร้อยกรองได้ถูกต้อง
 - ท ๑.๑ ป.๕/๕** วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต
 - ท ๕.๑ ป.๕/๔** ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ

◆ สาระการเรียนรู้ ◆

- ๑ บทนำเรื่อง
- ๒ ประวัติผู้แต่ง
- ๓ ลักษณะคำประพันธ์
- ๔ เรื่องย่อ
- ๕ เนื้อหา
- ๖ คุณค่าของบทละครนอกเรื่องสังข์ทองตอนกำเนิดพระสังข์

◆ สาระสำคัญ ◆

บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ตอนกำเนิดพระสังข์ เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีเนื้อหาแสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก และมีคุณค่าในด้านเนื้อหา ด้านสังคม และด้านวรรณศิลป์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้

๑๑

กิจกรรมชวนคิด

นักเรียนรู้จักหอยชนิดนี้หรือไม่ และเคยเห็นที่ใด

บทนำเรื่อง

บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อให้ละครหลวง^๑เล่น เพราะแต่เดิมละครหลวงมักเล่นแต่เฉพาะเรื่องรามเกียรติ์ อิเหนา ดาหลัง และอุณรุท จะเรียกว่า **ละครใน** ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่นำมาเล่นละครจะเรียกว่า **ละครนอก** (สิริวรรณ วงษ์ทัต, ๒๕๕๖, น. ๔๑๗)

สังข์ทอง เป็นบทละครนอกที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มีเค้าโครงเรื่องมาจากนิทานชาดกในปัญญาสาตก^๒ เรื่อง สุวรรณสังข์ชาดก^๓ นักปราชญ์ในสมัยอยุธยาได้นำเค้าโครงเรื่องมาดัดแปลงเป็นบทละครนอกเพื่อใช้สำหรับการเล่นละคร ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้นำบทละครนอกเรื่องสังข์ทองในสมัยกรุงศรีอยุธยามาดัดแปลงเลือกสรรเฉพาะบางตอนที่เห็นว่าเหมาะที่จะนำมาเล่นละคร และทรงปรับปรุงเสียใหม่ด้วยการตัดเรื่องเดิมออกบ้าง แก้ไขสำนวนกลอนให้ไพเราะมากขึ้น เมื่อนำมาเล่นละครจึงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในสมัยนั้น (เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, ๒๕๓๘, น. ๑๓๙)

^๑ ละครหลวง คือ การแสดงละครที่ใช้เฉพาะผู้หญิงเล่น และจัดแสดงในเขตพระราชฐาน

^๒ ปัญญาสาตก อ่านว่า บัน-ยา-สะ-ชา-ตก หรือ บัน-ยาต-สะ-ชา-ตก หมายถึง ชาดก ๕๐ เรื่อง

^๓ สุวรรณสังข์ชาดก อ่านว่า สุ-วัน-นะ-สัง-ขะ-ชา-ตก

รอบรู้วรรณคดีไทย

ละครนอก

ละครนอก คือ ละครพื้นบ้านที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา สันนิษฐานว่า น่าจะมาจากการละเล่นพื้นเมืองของชาวบ้านที่รำและร้องแก่กัน เช่น เพลงพวงมาลัย เพลงปรบไก่ และพัฒนาขึ้นจนเล่นเป็นเรื่อง ผู้แสดงละครนอกแต่เดิมจะเป็นผู้ชายล้วน ภายหลังมีทั้งหญิงและชาย (สิริวรรณ วงษ์ทัต, ๒๕๕๖, น. ๔๓)

เรื่องที่ใช้แสดงละครนอกมีหลายเรื่อง เช่น คาวี ไกรทอง สังข์ทอง สังข์ศิลป์ชัย

ละครนอกเรื่องสังข์ทอง

หมายเหตุ. จาก “ภาพกิจกรรม การแสดงรายการ “ย้อนรอยนาฏยภีร์ อาจารย์เสรี หวังในธรรม” ณ โรงละครแห่งชาติ” โดย โรงละครแห่งชาติ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร, ๒๕๖๒ (<https://ntt.finearts.go.th/Gallery/Gallery.aspx?id=12>). สแกนลิขสิทธิ์ ๒๕๖๒ โดยสำนักการสังคีต กรมศิลปากร.

ประวัติผู้แต่ง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระนามเดิมว่า นิม เป็นพระราชโอรสของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) และสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี (สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี) เสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ และเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๒ ตลอดระยะเวลาที่ทรงดำรงสิริราชสมบัติ พระองค์ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองในทุกด้าน ทั้งด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะการส่งเสริมศิลปกรรมและวรรณคดี เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นกวีและมีความเชี่ยวชาญด้านอักษรศาสตร์ พระองค์จึงทรงสนับสนุนงานศิลปกรรมและวรรณคดี ในยุคสมัยของพระองค์จึงเป็น **ยุคทองของวรรณคดีไทย**

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่สำคัญ มีดังนี้

- ๑ บทละครเรื่องรามเกียรติ์
- ๒ บทละครเรื่องอิเหนา
- ๓ บทละครนอก ๖ เรื่อง ได้แก่ ไกรทอง คาวี ไชยเชษฐ มณีพิชัย สังข์ทอง และสังข์ศิลป์ชัย
- ๔ บทพากย์เรื่องรามเกียรติ์
- ๕ กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน
- ๖ เสภาขุนช้างขุนแผน (บางตอน)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงดำรงอยู่ในราชสมบัติได้ ๑๕ ปี เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ สิริพระชนมายุ ๕๗ พรรษา ด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์จึงทรงได้รับการยกย่องจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ด้านวรรณกรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑

ลักษณะคำประพันธ์

บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอนบทละคร มีลักษณะบังคับเหมือนกลอนสุภาพ แต่งขึ้นเพื่อใช้แสดงละคร โดยอาศัยทำนองขับร้องและเครื่องดนตรีประกอบ จำนวนคำของแต่ละวรรคมีตั้งแต่ ๖-๘ คำ แต่นิยมแต่งเป็น ๖ คำ โดยคำนึงถึงจังหวะขับร้องเป็นสำคัญ

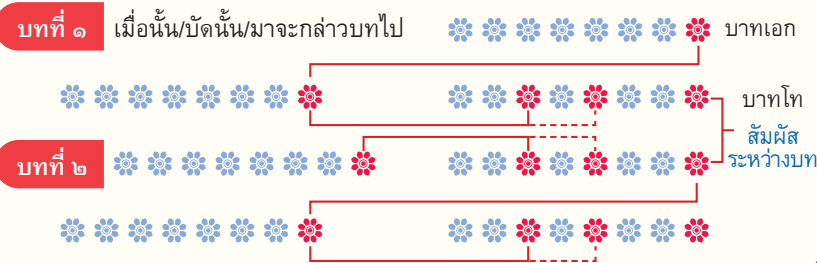
คำขึ้นต้นของกลอนบทละครในวรรคแรก มักขึ้นต้นดังนี้

เมื่อนั้น ใช้กับตัวละครเอกของเรื่องหรือตัวละครที่มีศักดิ์สูง เช่น ท้าวยศวิมล นางจันทเทวี (มเหสี) พระสังข์ (พระโอรสของท้าวยศวิมลกับนางจันทเทวี)

บัดนั้น ใช้กับตัวละครทั่วไปหรือตัวละครที่มีบทบาทรองลงมา เช่น ข้าราชการบริวาร ตายาย

มาจะกล่าวบทไป ใช้สำหรับขึ้นต้นเรื่องหรือกล่าวถึงเรื่องที่แทรกเข้ามา

แผนผังชั้นทลักษณ์กลอนบทละคร

ตัวอย่างกลอนบทละคร

๑ เมื่อนั้น พระสังข์ซ่อนอยู่ก็รู้สึ
พระแม่ไปป่าเป็นอา^{จิน} ในจิตคิด^{ถวิล}ทุกเวลา สัมผัส
จะไคร่อกช่วยพระแม่^{เจ้า} สงสารผ่าน^{เกล้า}เป็นหนักหนา ระหว่างบท
เหนื่อยยากลำบากกาย^{ยา} กลับ^{มา}จนคำแล้วรำไร
ฯลฯ

(กรมศิลปากร, ๒๕๕๗, น. ๒๑)

๑ บัดนั้น เสนีที่ร่วมอัคร^{มาส}
รับเอาโฉมงามทรา^{มวัย} สาว^{ใช้}ขึ้นไปยังใน^{วัง} สัมผัส
กินเหล้าเมาปิ้ง^{โง่ง} ไม่^{เกรง}ไม่ช่วยด้วยโอ^{หัง} ระหว่างบท
เชิญแม่มาไปให้^{พัน}รับ^{สั่ง}จะช้อยู่^{ว่า}ไร
ฯลฯ

(กรมศิลปากร, ๒๕๕๗, น. ๑๗)

๑ มาจะกล่าวบทไป เทพไทสิงสู่อยู่^{พฤษ}
สงสารนางจันท^{กัลยา} เจ้า^{มา}เหนื่อยยากลำบาก^{กาย} สัมผัส
เทพบุตรจุติมาบัง^{เกิด} กำ^{เนิด}ผิดพันคนทั้ง^{หลาย} ระหว่างบท
บุญญาริการนั้นมาก^{มาย} จะ^{ล้า}เลิศเพริศ^{พราย}เมื่อปลายมือ
ฯลฯ

(กรมศิลปากร, ๒๕๕๗, น. ๒๐)

